

F. Baarda, G. van Engelen, W. van Wijk, *Aan de rand van de ramp. Het eiland van Dordrecht en de watersnood van 1953* (Dordrecht: Gemeente Dordrecht, 2003, 287 blz., ISBN 90 803175 3 5).

Nederlanders ouder dan zestig spreken van 'de ramp'. Wie jonger is, duidt deze gebeurtenis aan met 'de watersnoodramp van ... wanneer was dat ook al weer'? Nu in de laatste decennia het mentale klimaat in Nederland duidelijk is veranderd en gesproken kan worden van een heersende 'emotiecultuur', is de tijd kennelijk rijp voor het publiceren van interviews en ego-documenten over 'de ramp', waarbij zij 'die het allemaal van nabij hebben meegemaakt' aan het woord komen.

Bij de herdenking van de watersnoodramp van 1953 in 2003 heeft de gemeente Dordrecht zich klaarblijkelijk door deze overweging laten leiden. Vandaar dat zij aan drie journalisten de opdracht gaf voor het schrijven van *Aan de rand van de ramp*, dat een officiële geschiedschrijving wil zijn van de rol en het lot van Dordrecht in februari 1953. En vandaar ook dat het grootste deel van het boek gewijd is aan de interviews met een dertigtal ooggetuigen. De auteur Gert van Engelen verwoordt de aandacht voor deze democratisering van het geschiedverhaal als volgt: 'De kleine geschiedenissen van gewone mensen hebben net zoveel zeggingskracht als de daden en verhalen van bestuurders, politici en vorsten. Maar lang was het niet de gewoonte om de herinneringen van naamlozen te noteren, zeker niet in de jaren vijftig van de vorige eeuw. De geschiedenis werd verteld vanuit het perspectief van de autoriteiten, van bovenaf. De feiten van alledag, van mensen die *middenin* de geschiedenis zaten, vloeiden gewoon weg in het afvoerputje van de tijd.' (142)

De dertig interviews zijn journalistiek van hoog niveau. Er zijn hartverscheurende verhalen bij. Een prachtig stuk is dat over Wim Valk. Hij voegde zich bij een groepje moedige kerels, dat, volledig op eigen initiatief, een gat in de Zeedijk bij de Bovenhoek wist te dichten, waardoor het Eiland van Dordrecht op het nippertje werd behoed voor een overstromingsramp die duizenden mensen het leven zou hebben gekost. Toen zij na een korte rust bij de dijk terugkwamen, was het water wat gezakt. De nu wel aanwezige 'autoriteiten' vroegen wantrouwend wat Valk en de anderen kwamen doen en van wie ze 'opdracht hadden gekregen'! Valk concludeert enigszins bitter: 'De gezagsverhoudingen waren hersteld, kortom. We maakten meteen rechtsomkeert, naar onze tuinderij. Want daar hoorden wij thuis, nietwaar?' (113) Over de mannen van het eerste uur daar op de Zeedijk deelt Valk mee: 'Waar het er om spande, kreeg je een ander soort mens. Wat me die ochtend opviel, was het type mens dat daar stond te zwoegen. Het was een allegaartje, maar het beste was in ze boven gekomen.' (114) Valks opmerking stemt volledig overeen met wat Kees Slager over de redders van het eerste uur vermeldt in zijn standaardwerk *De ramp, een reconstructie*: '(het) valt op dat jongens, die zich niet altijd zo netjes houden aan de dorpse regels van fatsoen en deugdzaamheid, bij de reddingsacties voorop staan. Terwijl veel brave burgers toekijken.' Het waren vaak 'stoppers, vrijbuiters en andere wilde jongens.' (130-131)

Aan de interviews gaat een hoofdstuk vooraf waarin Frits Baarda een minutieuze beschrijving geeft van de gebeurtenissen in het Dordt van begin februari 1953. Baarda baseert zich daarbij op krantenberichten en archivalia uit het gemeentelijk archief. Het is een goed stuk geschiedschrijving geworden, in een meeslepende journalistieke stijl geschreven.

Dordrecht lag in 1953 aan de rand van het rampgebied. De stad verzorgde de eerste opvang van de evacués uit het eigenlijke rampgebied: de Zeeuwse en Zuid-Hollandse eilanden. Ook was de stad het centrum van de reddingsoperatie, van waaruit allerlei hulpverleners afreisden naar de overstromde gebieden. Daarnaast, zo blijkt uit dit boek, is Dordrecht tenaauwermond

aan een verschrikkelijke overstromingsramp ontsnapt. Vandaar dat ook een hoofdstuk over bedijkingsplannen en waterwerken na 1953 is opgenomen.

Het boek is rijk geïllustreerd met foto's uit 1953, mooie portretten van de geïnterviewden en enige tekeningen. Verder zijn gedichten opgenomen van Jan Eijkelboom en Ad Zuiderent. Helaas zijn de twee opgenomen kaarten te weinig gedetailleerd. Men zoekt tevergeefs naar de talloze straat-, wijk-, dijk- en veldnamen waar het in dit boek van wemelt.

J. C. Vrielink

J. Peet, *Over leven op de markt. De fusies van NOG Verzekeringen. Structuurverandering in het verzekerings- en bankbedrijf in Nederland in de jaren 1960-2000* (Amsterdam: Aksant, 2004, 251 blz., ISBN 90 5260 123 2).

De regelmatige treinreiziger naar Amsterdam Centraal, binnenkomend aan de westzijde, zal zich uit de late jaren tachtig ongetwijfeld de ten dele blauwe neonreclame herinneren van NOG Verzekeringen. Intussen zal deze reiziger hebben opgemerkt dat thans daarvoor, niet ver van de Kamer van Koophandel aan de IJzijde, in de plaats is gekomen de neonaffiche van SNS Reaal Groep. Achter deze op zichzelf misschien niet zo gewichtige verandering gaat een opmerkelijke geschiedenis schuil van fusies en samengaan in het kleine en middelgrote bank- en verzekeringsbedrijf. En die wordt nauwgezet, met oog voor sociaal-economische details, verhaald in deze bedrijfshistorische monografie. Eigenlijk is deze geschiedschrijving daardoor een soort gevalstudie van fusieprocessen geworden die is geschreven op basis van bestaande economische theoretische inzichten en nog beschikbare bedrijfsarchieven alsook persoonlijke informatie van de spelers van destijds.

Twee zaken staan centraal in deze studie. In de eerste plaats betreft dat de algemene bedrijfs-economische theorie omtrent fusies en andere vormen van samenwerking tussen ondernemingen in samenhang met de macro-economische omgeving. In de tweede plaats is dat de illustratie van deze theorie aan de hand van een aantal fusies en samenwerkingsverbanden tussen kleine tot middelgrote verzekeraars en banken sinds 1960. Aldus wordt de feitelijke financiële geschiedschrijving over een recente periode ingebed in het analytische gedachtegoed van de hedendaagse bedrijfseconomie. Dit geeft deze bedrijfsgeschiedenis een speciaal en voorbeeldig karakter, maar leidt ook tot aandacht voor begripsafbakening die weliswaar onontkoombaar lijkt maar niettemin soms verveelt omdat de schrijver er te vaak op terugkomt. Boeiend blijft de geboden verslaggeving niettemin wel.

Hoofdrolspeelers zijn een aantal middelgrote verzekeraars met visie en kleine spaarbanken die streven naar behoud van hun marktpositie in een wereld die wordt gekenmerkt door vorming van grote financiële conglomeraten die veel ruimte biedt aan niches voor specialismen en financiële innovatie. Hierachter gaan natuurlijk ook ondernemers schuil die inzien dat voortgaan op de oude voet op den duur de zakelijke belangen van alle betrokkenen ernstige schade zal berokkenen. De omstandigheden in de financiële bedrijfstak, waar branchevervaging en produktvernieuwing omwille van commercieel zelfbehoud bon ton zijn, is daarbij een belangrijke steun in de rug bij het (in)formele overleg en het daaropvolgend daadwerkelijke aangaan van de samenvoegingsovereenkomsten. Het begin hiervan ligt voor dit boek in 1976 wanneer de Levensverzekeringsmaatschappij van het NOG, opgericht in 1842, en de eveneens onderlinge Brandwaarborg Maatschappij De Jong & Comp. uit 1809 samengaan om hun strategische positie te versterken. De eerste, voortgekomen uit het Nederlands Onderwijzers Genootschap, is vooral een levensverzekeraar met een kleine schadepoot. De tweede is overwegend